

Ambasciata d'Italia
Tirana

unicef
for every child

Guida e Skemës së Bursave

Korrik 2023

OBSERVATORI PËR TË DREJTAT E FËMIJËVE DHE
TË RINJVE

PËRMBAJTJA

PART I-

PJESA I- GUIDA PËR IDENTIFIKIMIN DHE PARANDALIMIN E AAFP	4
1.1 HYRJE	5
1.1.1 Konteksti i politikës	5
1.1.2 Qëllimet e Udhëzuesit	5
1.1.3 Struktura e Guidës	6
1.2 MOSANGAZHIMI NË TË MËSUAR	7
1.2.1 Përkufizime	7
1.2.2 Përhapja	9
1.2.3 Sistemet e Gjurmimit	11
1.3 IDENTIFIKIMI I TË RINJVE NË RREZIK PËR TË MOS U ANGAZHUAR DHE PËR T'U BËRË AAFP	13
1.3.1 Karakteristikat Demografike	13
a. Çështje praktike që lidhen me përdorimin e faktorëve demografikë	13
b. Saktësia	14
c. Indikatorët e bazuar në shkollë	15
1.4 VEPRIME PËR TË PARANDALUAR AAFP-TË	19
1.4.1 Hapi 1. Diagnoza e nevojave të territorit lokal dhe nismave ekzistuese	19
1.4.2 Hapi 2. Aktivizoni aktorët lokalë dhe planifikoni ndërhyrjen	21
1.4.3 Hapi 3. Përmbledhja e punës, trajnimit, arsimit dhe përvojave të bazuara në punë ofron dhe mbështet «tranzicionet».	23
Cilat janë entitetet lokale që ofrojnë punë bazuar në eksperiencë dhe trajnime? Si mund t'i kontaktoni?	23
1.5 PËRFUNDIME	26
PJESA II- SI TË PËRSHTASIM SKEMAT E BURSËS SË ARSIMIT TË DETYRUAR PËR TË PARANDALUAR BRAKTISJEN NË ARSIMIN E MESËM SECONDARY EDUCATION	28
2.1 HYRJA & IDENTIFIKIMI I ÇËSHTJES	29
2.2 EKSPERIENCA NDËRKOMBËTARE ME SKEMA TË FINANCIMIT NGA KËRKESA PËR ARSIM TË MESËM	31

2.3	MËSIMET E NXJERRA NGA APLIKIMI I BURSËS SË BAZUAR NË NEVOJA NË SISTEMIN E ARSIMIT TË DETYRUAR NGA OBSERVATORI PËR TË DREJTAT E FËMIJËVE DHE TË RINJVE _____	33
2.4	FORMA TË NDRYSHME MBËSHTETJE NGA KËRKESA PËR PARANDALIMIN E BRAKTISJES SË SHKOLLËS NË NIVELIN E MESËM TË ARSIMIT _____	37
2.5	ROLI I QEVERISJES VENDORE NË PARANDALIMIN E BRAKTISJES SË SHKOLLËS SË MESME _____	38
2.6	ZHVILLIMI I POLITIKAVE LOKALE ARSIMORE PËR PARANDALIMIN E BRAKTISJES SË SHKOLLËS NË ARSIMIN E MESËM _____	39
2.7	PËRFUNDIME _____	40

**PJESA I - GUIDA PËR IDENTIFIKIMIN
DHE PARANDALIMIN E AAFP**

1.1 HYRJE

1.1.1 Konteksti i politikës

Legjislacioni shqiptar në fushën e arsimit ka avancuar ndjeshëm në dekadën e fundit. Kjo arritje njihet edhe nga raporti i fundit i Bashkimit Evropian (BE), i vitit 2020, i cili vlerëson se, *nga këndvështrimi i legjislacionit arsimor, Shqipëria është e përgatitur mesatarisht* në këtë fushë *në tërësi për anëtarësimin në BE*.

Qeveria e Shqipërisë e ka njohur nevojën për të trajtuar çështjen e punësimit. Arsimi dhe Formimi Profesional (AFP) gjeneron fuqinë punëtore të së nesërme dhe, kështu, luan një rol thelbësor në rritjen ekonomike, gjenerimin e punësimit dhe stabilitetin social.

1.1.2 Qëllimet e Udhëzuesit

Ndërsa vlera e aftësisë për të identifikimin e nxënësve në rrezik të mosangazhimit është shumë e rëndësishme, ka patur pak konsensus se si duhet të dizajnohen sisteme të tilla dhe cilat variabla duhet të përdoren për të identifikuar të rinjtë në rrezik të mosangazhimit. Variablat e përdorur klasifikohen si mëposhtë:

- Karakteristikat demografike: ku grupe të tërë nxënësish konsiderohen në rrezik të mosangazhimit për shkak të karakteristikave demografike të përbashkëta.
- Indikatorët e bazuar në shkollë: Indikatorët e bazuar në shkollë: ku nxënës identifikohen të veçantë në rrezik të mosangazhimit bazuar në arritjet, frekuentimin dhe sjelljen në shkollë.
- Treguesit personalë ose të qëndrimit: ku identifikohen nxënës të veçantë bazuar në rrethanat personale ose familjare (p.sh. ndarja e familjes), si dhe informacione më cilësore mbi qëndrimet dhe aspiratat (p.sh. vetëvlerësimi, qëndrueshmëria, gatishmëria për t'u përfshirë në mësim).

Ky Udhëzues synon të vlerësojë shkallën në të cilën karakteristikat demografike dhe indikatorët e bazuar në shkollë do të ishin efektive në parashikimin e të rinjve në rrezik për t'u bërë AAFP në Shqipëri. Megjithatë treguesit personalë ose të qëndrimit janë të rëndësishëm, pasi të dhënat për ta nuk disponohen në mënyrë rutinore në nivel kombëtar, ato janë jashtë fushëveprimit të këtij udhëzuesi.

1.1.3 Struktura e Guidës

Nr. i Seksionit	Çfarë bën?
Seksioni 1	Prezanton Kontekstin e Politikës dhe qëllimet e Guidës.
Seksioni 2	Përcakton përfkufizimet e mosangazhimit në të mësuar, si lidhet kjo me AAFP-të dhe nivelet e AAFP-ve.
Seksioni 3	Krahason karakteristikat demografike me indikatorët e bazuar në shkollë për identifikimin e të rinjve në rrezik për të mos u angazhuar dhe për t'u bërë AAFP.
Seksioni 4	Nxjerr një përfundim të shkurtër.

1.2 MOSANGAZHIMI NË TË MËSUAR

1.2.1 Përkufizime

AAFP (As në Arsim, Formim Profesional apo Punësim) është një term që përdoret për të përshkruar të rinjtë që nuk janë të angazhuar në arsim, punësim apo formim profesional. *Është thelbësor identifikimi i AAFP-ve dhe kontakti ta.* Kjo mund të arrihet nëpërmjet studimeve, kontaktit me komunitin, ose duke punuar me shkolla dhe kolegje lokale.

Është një nga indikatorët në:

- OZHQ nr. 8 “*Punë e denjë dhe rritje ekonomike*”
  - o Objektivi 8.6: Zvogëlimi i ndjeshëm i përqindjes së të rinjve as në punë, arsim apo formim profesional. Për të qenë në linjë me objektivin 8.6, ky indikator duhet të zvogëlohet.

Mosangazhimi në të mësuar përfshin një grup qëndrimesh që kanë të bëjnë me motivimin e një të riu, vlerën me të cilën ai sheh shkollën dhe rëndësinë që i atribuohet arritjeve në shkollë. Këto qëndrime më pas përkthehen në sjellje, duke përfshirë përpjekjet e bëra në përfundimin e punës, frekuentimin, sjelljen dhe përfundimisht qëndrimin në arsim ose jo. Kështu, shumë nga treguesit e përdorur për të matur mosangazhimin lidhen me simptomat e një të riu që nuk i kushton vëmendje ose shkëputet nga mësimi dhe jo me vetë aktin.

Nivelet e mosangazhimit:

1. Arritje jo të kënaqshme por jo mosangazhim: ku arritjet jo të kënaqshme janë rezultat i një event/krize ose të një rënie graduale të arritjeve.
2. Mosangazhim i moderuar: ku arritja dhe kënaqësia e shkollës ndryshonin. Faktorët që kontribuonin në mosangazhim ishin shpesh kompleks, por më pak të rëndë se ata që u shkëputën plotësisht. Kjo shpesh parandalohet nga prania e disa faktorëve mbrojtës.
3. Mosangazhim i rëndë dhe plotë: Ata që pësuan një rënie serioze në arritje. Ata që bëhen AAFP dhe nuk kanë kaluar asnjë kurs. Ky grup shpesh ka patur një sërë faktorësh kompleksë dhe të shumanshëm që kontribuonin në mosangazhimin e tyre.

Ky Udhëzues ka të bëjë kryesisht me kategorinë e fundit të mosangazhimit të mësipërm dhe fokusohet tek ata që janë në rrezik për t'u bërë AAFP. Megjithatë, kategoritë e tjera janë gjithashtu me interes, pasi rruga që një i ri të bëhet AAFP mund të jetë një proces gradual dhe shenjat e hershme të mosangazhimit duhet të adresohen për të parandaluar që një i ri të bëhet AAFP.

Të rinjtë e përshkruar si AAFP nuk janë grup homogjen. Paaftësia e disa të rinjve për t'u përfshirë në tregjet e punës ose në mundësitë arsimore është komplekse. Termi AAFP përfshin një bërthamë të rinjsh me probleme të rrënjosura thellë; një element që janë afatshkurtër dhe që në përgjithësi janë në gjendje të riangazhohen; dhe ata që janë në rrezik ose për shkak të mungesës së drejtimit personal, ose për shkak se jnaë të ndikuar negativisht nga ndryshimi i rrethanave ekonomike.

Klasifikimi AAFP ndryshon sipas rrethanave të mëposhtme:

- Ciklikë, në tranzicion ose të hapur për të mësuar: të rinjtë që ka të ngjarë të riangazhohen në arsim, formim profesional dhe fuqi punëtore në një afat të shkurtër, me prirje që të kenë arritje më të larta dhe një qëndrim më pozitiv ndaj shfrytëzimit të mundësive.
  - Të rinjtë brenda këtij grupi ka gjasa të mos kenë nevojë për mbështetje duke qenë se në shumicën e rasteve janë tepër të kualifikuar dhe nuk janë të angazhuar në mësim me zgjedhjen e tyre.
- Lundruer, 'në rrezik' oe të pavendosur: të rinj që mund të jenë të pakënaqur me mundësitë e disponueshme ose janë më të cenuar nga rënia ekonomike. Ky grup përfshin gjithashtu të rinj që ju mungon drejtimi dhe/ose motivimi dhe futen dhe dalin nga
  - Të rinjtë brenda këtij grupi nuk kanë pengesa thelbësore për punësim apo mësim. Ata kanë nivele relativisht të mira kualifikimi dhe, në përgjithësi, kërkojnë këshilla se si të sigurojnë arsimin, punësimin ose trajnimin e duhur. Ky grup duhet të identifikohet në vitin e tyre të fundit të arsimit duke përcaktuar nëse ata kanë një destinacion real pas-shkollor dhe të kuptojnë se si ta kuptojnë më mirë destinacionin e tyre të preferuar.
- Thelbësore ose të qëndrueshme: të rinjtë që përjetojnë mosangazhim afatgjatë në arsim, trajnim dhe në tregun e punës dhe të lidhur me një model më të gjerë arritjesh dhe eksperience të vogël.

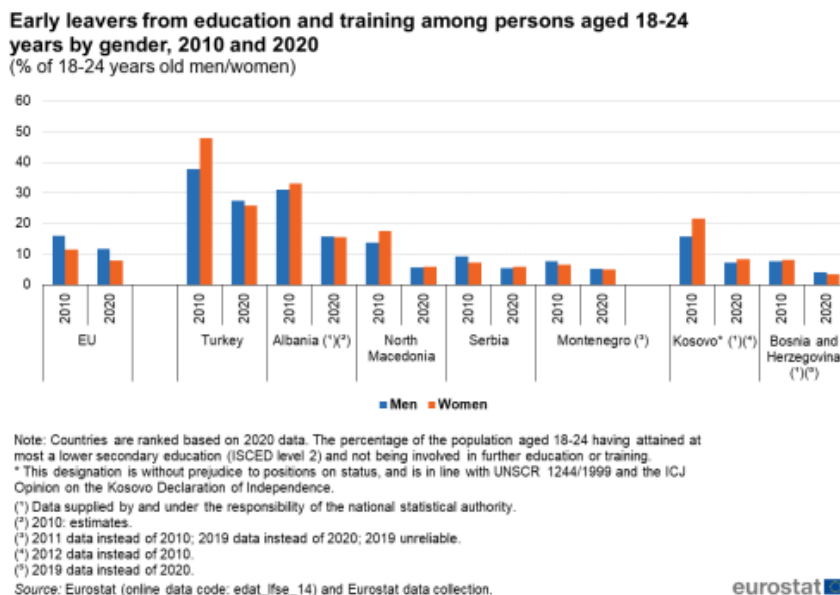

- Të rinjtë brenda grupit kryesor AAFP kanë barriera të konsiderueshme për pjesëmarrje, të cilat, në disa raste, vijnë nga një sërë disavantazhesh. Identifikimi i të rinjve në rrezik për t'u futur në grupin kryesor AAFP do të kërkojë ndërhyrje të hershme, pasi karakteristika kryesore e këtij grupi është mungesa e kualifikimeve.

1.2.2 Përhapja

- Në vitin 2020, Shqipëria kishte përqindjen më të ulët të personave të moshës 20-24 vjeç që kishin të paktën një arsim të mesëm të lartë (55,7%).¹
- Në vitin 2020, përqindja e të larguarve të hershëm nga arsimi dhe trajnimi të personave midis moshës 18-24 vjeç është relativisht e lartë në Shqipëri me 15,7% të rinj meshkuj dhe 15,5% të rinj femra duke e renditur Shqipërinë vendin e dytë kur vendin e parë e zë Turqia.
- Ndërmjet viteve 2010 dhe 2020, Shqipëria regjistroi ndryshimet më të larta, përqindja e larguesve të hershëm u ul me 15,3% për të rinjtë meshkuj dhe me 17,5% për të rinjtë femra, duke e ndryshuar hendekun gjinor nga +2,0% në 2010 në -0,2% në vitin 2020.

Figura 1: Të larguarit e hershëm nga arsimi dhe trajnimi i personave midis moshës 18-24 vjeç sipas gjinisë, 2010 dhe 2020 (% e meshkujve/femrave të rritur midis moshës 18-24)

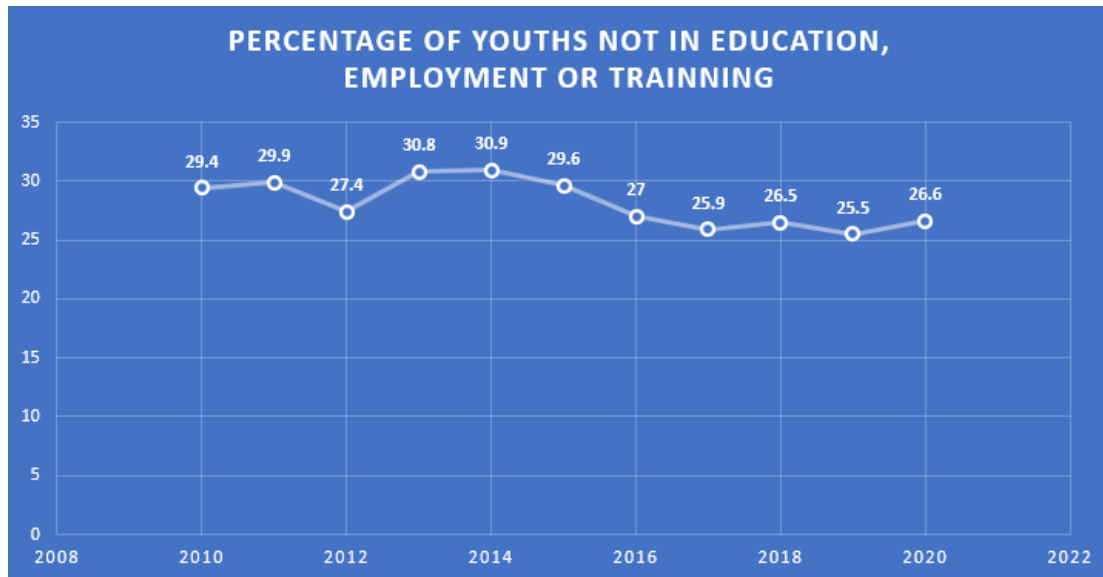

Burimi i informacionit: Eurostat (edat_ifse_14) dhe mbledhja e të dhenave nga Eurostat

¹Burimi: Eurostat - Vendet e zgjerimit - statistikat e arsimit - Statistikat e shpjeguara (europa.eu), Të dhënat e nxjerra në mars 2022.

Bazuar në Sondazhin e Forcës Punëtore të INSTAT-it, të dhënat e këtij indikator reflektohen në grafikun e mëposhëm:

Figura 2: Përqindja e të rinjve AAFP ndër vite

Burimi i informacionit: INSTAT, Sondazhi i Forcës Punëtore

Ndërkohë, të dhënat më të fundit mbi përqindjen e adoleshentëve të moshës 15-19 vjeç që nuk janë as në arsim, formim profesional ose punësim AAFP (dhjetor 2022), tregojnë shifrat e mëposhtme:

Shteti	% e meshkujve AAFP	% e femrave AAFP
Shqipëria	21	17
Bota	13	22

Disa nga pikat analitike të popullsisë së re AAFP sipas grupmoshës dhe gjinisë² renditen si më poshtë:

- Numri i të rinjve AAFP është më i lartë në grupmoshën 15-24 vjeç, duke përfaqësuar 61.2% të totalit. Në grupmoshën 15-24 vjeç shpërndarja sipas gjinisë është praktikisht e njëjtë, ku gratë/vajzat përfaqësojnë 49% të totalit të këtij grupi.

² Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore – Hartimi dhe Profilizimi i të Rinjve AAFP në Shqipëri (2022)³

- Gratë e moshës 25-29 vjeç janë dukshëm më të përfaqësuara sesa burrat/djemtë (60% e AAFP-ve të rinj janë gra/vajza). Kjo tregon se vështirësia e kalimit në tregun e punës rritet ndjeshëm për gratë më të rritura brenda këtij grupi.
- Ndërkohë, grupmosha 20-24 vjeç përshin përqindjen më të madhe të të rinjve AAFP (41.6% e totalit, që përfshin 76.712 të rinj AAFP).

Disa nga pikat analitike të popullsisë së re AAFP sipas nivelit arsimor³ renditen si më poshtë:

- Në terma absolutë, shumica dërrmuese e tyre nuk kanë më shumë se një nivel mesatar arsimor (76% me arsim të mesëm dhe të ulët).
- Të rinjtë AAFP me arsim të mesëm përbëjnë 31.4% të totalit të të rinjve në këtë grup, ndërsa të rinjtë AAFP me arsim të lartë përbëjnë 27.1%. Nga ana tjetër, të rinjtë me nivel të ulët arsimor përbëjnë 25% të këtij grupi.
- Të rinjtë më pak të kualifikuar janë më të prirur ndaj papunësisë afatgjatë.

Disa nga pikat analitike të popullsisë së re AAFP sipas nivelit të punësimit dhe vendndodhjes⁴ renditen si më poshtë:

- Vetëm 28,7% e të rinjve AAFP ishin të regjistruar në shërbimin publik të punësimit.
- Shpërndarja e AAFP-ve sipas rajoneve ndryshon shumë, duke qenë përqendrimi më i lartë në Tiranë me 35,1%% dhe më i ulëti në Kukës duke përfshirë vetëm 1,2% të të rinjve AAFP në Shqipëri.

1.2.3 Sistemet e Gjurmimit

Qeveritë në të gjithë shtetet e Organizatës për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik (OECD) kanë zhvilluar strategji dhe politika për të reduktuar numrin e të rinjve që bëhen AAFP. Një qasje e tillë është identifikimi dhe gjurmimi i të rinjve në rrezik të mosangazhimit (referuar edhe si sisteme të paralajmërimit të hershëm). Sistemet e gjurmimit janë miratuar për një sërë arsyesh, duke përfshirë: identifikimin, referimin dhe monitorimin e të rinjve në rrezik mosangazhimi; targetimi i burimeve për të rinjtë në rrezik mosangazhimi; dhe vlerësimin e

³ “Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore – Hartimi dhe Profilizimi i të Rinjve AAFP në Shqipëri (2022)”

⁴ “Plani i Zbatimit të Garancisë Rinore - Hartimi dhe Profilizimi i të Rinjve AAFP në Shqipëri (2022)”

efektivitetit të nismave të krijuara për të parandaluar të rinjtë të mbeten të pangazhuar. Një çështje thelbësore për politikëbërësit në hartimin e sistemeve të gjurmimit është mungesa e konsensusit në lidhje me atë nga çfarë rrezikohen të rinjtë për mosangazhim dhe si të behet identifikimi i të rinjve.

1.3 IDENTIFIKIMI I TË RINJVE NË RREZIK PËR TË MOS U ANGAZHUAR DHE PËR T'U BËRË AAFP

1.3.1 Karakteristikat Demografike

Studime të shumta kanë kërkuar të identifikojnë karakteristikat e të rinjve që janë të paangazhuar dhe faktorët që nxisin të rinjtë të bëhen AAFP. Studimet kanë identifikuar karakteristikat e mëposhtme demografike që janë të përbashkëta ndërmjet të rinjve që janë bërë AAFP:

- janë nën përkujdesje, kanë dale nga përkujdesja ose që janë gati për përkujdesje,
- janë kujdestarë,
- janë prindër të rinj
- kanë paaftësi fizike/paaftësi në të mësuar/sëmundje kronike,
- përjetojnë disavantazh ekonomik,
- kanë qenë të pastrehë dhe/ose kanë jetuar me qira
- kanë prindër të papunë ose kanë profesione manuale të pakualifikuara,
- jetojnë në zona me papunësi të lartë,
- janë anëtarë të disa grupeve minoritare.

Përdorimi i karakteristikave demografike si mënyrë për të identifikuar nxënësit në rrezik për t'u bërë AAFP është problematik për një sërë arsyesh praktike dhe për saktësi.

a. Çështje praktike që lidhen me përdorimin e faktorëve demografikë

Një çështje kryesore për profesionistët që kërkojnë të identifikojnë nxënësit në rrezik për të mos u angazhuar dhe për t'u bërë AAFP është sfera e të dhënave të kërkuara për të ndërmarrë një vlerësim sistematik të rrezikut për të gjithë të rinjtë. Gama dhe vëllimi i karakteristikave demografike të identifikuara 'në rrezik' e bëjnë të pamundur procesin e vlerësimit të çdo nxënësi kundrejt çdo karakteristike 'në rrezik'.

Ndërkohë që disa të dhëna demografike do të jenë të disponueshme për shkollat, të dhëna të tjera nuk do të mblidhen në mënyrë rutinore, si p.sh. profesioni i prindërve ose kushtet e

vendbanimit të tyre. Disa të dhëna mund të mos ndahen në mënyrë rutinore me shkollat për arsye konfidencialiteti/mbrojtjeje të të dhënave. Aty ku sistemet mbështeten në karakteristikat demografike për të identifikuar nxënësit në rrezik të mosangazhimit, mospasja e të dhënave gjithëpërfshirëse për të gjithë nxënësit do të rezultojë në një sistem që ka të ngjarë të humbasë disa nxënës të cilët janë në rrezik të mos angazhohen dhe të bëhen AAFP.

b. Saktësia

Ka pak prova që sugjerojnë se përdorimi i karakteristikave demografike është mënyrë e saktë për identifikimin e të rinjve në rrezik për të mos u angazhuar.

Ndërsa literatura ofron një sërë faktorësh rreziku që tregojnë nëse një i ri ka të ngjarë të mos angazhohet, dallimi midis konceptit të rrezikut dhe treguesve të atyre në rrezik mos angazhimi nuk është domosdoshmërisht i qartë. Ky dallim është i rëndësishëm për saktësinë e sistemeve që janë krijuar për të identifikuar nxënësit në rrezik për t'u bërë AAFP. Në veçanti, linden probleme në përpjekjen për të përdorur grupe që janë më shumë ose më pak të përfaqësuar në grupet AAFP për të identifikuar nxënësit specifikë në rrezik për t'u bërë AAFP.

Variablat demografikë mund të përdoren për të identifikuar grupet e individëve në rrezik për t'u bërë AAFP duke ekzaminuar se sa të mbipërfaqësuar janë grupe të caktuara brenda grupit AAFP, në lidhje me grupin në tërësi. Kjo është shpesh më e lehtë sesa identifikimi i individëve, por mund të rezultojë në targetim të tepërt, që ndodh kur dikush brenda një grupi identifikohet si një rrezik por nuk bëhet AAFP.

Përdorimi i karakteristikave demografike në këtë mënyrë me mundësinë e targetimit të pasaktë mund të ketë ndikime të padëshiruara në drejtim të ndërmarrjes së veprimeve efektive në nivel shkolle. Targetimi i tepërt mund ta konsiderojë problemin e mosangazhimit kaq madhor sa që nga shkollat perceptohet si shumë i madh për t'u trajtuar ose që nxënësit etiketohen si të rrezikuar dhe 'trajtohen' në mënyrë të panevojshme si në rrezik për t'u bërë AAFP.

Përveç kësaj, ekziston rreziku që shkollat të mos e perceptojnë mosangazhimin si diçka në të cilën mund të kenë ndikim, pasi variablat demografikë si statusi socio-ekonomik, aftësia e kufizuar dhe struktura e familjes janë të vështira dhe nuk ka gjasa të jenë të ndryshueshme. Si pasojë, sistemet për identifikimin e të rinjve në rrezik të mosangazhimit duhet të fokusohen në faktorët që janë të ndryshueshëm dhe mbi të cilët shkollat dhe profesionistët mund të kenë ndikim.

Është e mundur të rritet saktësia me të cilën karakteristikat demografike identifikojnë nxënësit në rrezik të mosangazhimit përmes të kuptuarit të marrëdhënies ndërmjet treguesve të bazuar në shkollë dhe faktorëve të qëndrueshmërisë. Këto lidhen me treguesit personalë dhe të qëndrimit që u përmendën në fillim të raportit. Faktorët që lidhen me qëndrueshmërinë përfshijnë:

- *Atributet personale*: si motivimi dhe orientimi i qëllimit
- *Përdorimi pozitiv i kohës*: duke përfshirë sjelljen në aktivitet, përfundimin e detyrave të shtëpisë dhe pjesëmarrjen në përvojat jashtëshkollore.
- *Jeta familjare*: të tilla si mbështetja dhe pritshmëritë e familjes.
- *Mjedisi i mësimin në shkollë dhe klasë*: duke përfshirë objektet, ekspozimin ndaj teknologjisë, udhëheqjen dhe klimën e përgjithshme.

Ndërkohë që ekzaminimi i treguesve personalë dhe të qëndrimeve është kryesisht jashtë fushëveprimit të këtij raporti, rëndësia e tyre nuk duhet nënvlerësuar. Aspiratat dhe sjelljet përbëjnë përafërsisht një të katërtën e diferencës në arritjet midis nxënësve të pasur dhe të varfër në moshën 16 vjeç. Duke patur parasysh lidhjen midis arritjeve dhe të të bërit AAFP, është e arsyeshme që indikatorët e qëndrimit të jenë gjithashtu parashikues të rëndësishëm për t'u bërë AAFP.

Aty ku faktorët e qëndrueshmërisë nuk vlerësohen, vetëm karakteristikat demografike nuk ndihmojnë në identifikimin e nxënësve që janë në rrezik të mosangazhimit, të cilët mund të përfitojnë nga mbështetja e synuar. Përdorimi i treguesve të bazuar në shkollë për të identifikuar nxënësit në rrezik të mosangazhimit është më i dobishëm sesa përdorimi i karakteristikave demografike pasi ato mund të vëzhgohen nga shkollat, janë më të lehta për t'u ndryshuar dhe zakonisht mund të ndikohen nga nxënësit, prindërit, mësuesit dhe anëtarët e komunitetit që janë të përgatitur për të ndërmarrë veprime.

c. Indikatorët e bazuar në shkollë

Hulumtimet kanë zbuluar se sinjalet kryesore paralajmëruese të mosangazhimit përfshijnë ndjekjen e shkollës, sjelljen, performancën gjatë kursit (përfundimi i detyrave dhe kalimi i kurseve) Indikatorët e bazuar në shkollë kanë rezultuar të jenë parashikues më të mirë të braktisjes së arsimit të mesëm sesa karakteristikat demografike si gjinia, përkatësia etnike dhe varfëria (Kennelly and Monrad, 2007 cited Burgette et al, 2011).). Hull (2005) argumenton se meqenëse kërkimet tregojnë se mungesa/largimi pa leje dhe nivelet e ulëta të arritjeve

akademike janë karakteristikat më domethënëse të zakonshme të atyre që e braktisin shkollën, nëse një sistem do të përdorë vetëm një sasi të vogël të dhënash, këto janë të dhënat që do të përfshijnë shumicën e grupit të rrezikuar.

Të rinjtë që konsiderohen më të rrezikuarit për t'u bërë AAFP janë ata që janë shkëputur nga shkolla, mungojnë pa arsye, zotërojnë nivele të ulëta të aftësive bazë, ose janë të pakualifikuar apo kanë pak kualifikime.

c.1 Arritje

- Që në klasën e katërt (mosha 9-10 vjeç), braktisësit e ardhshëm morën nota më të ulëta se sa të diplomuarit e ardhshëm.
- Deri në fund të klasës së nëntë (mosha 14-15 vjeç), të diplomuarit dhe braktisësit eventualë u identifikuan me saktësi 80 për qind të kohës duke përdorur një indikator 'në rrugën e duhur' bazuar në numrin e krediteve të fituara dhe numrin e dështimeve në lëndët bazë.
- Ngelja në klasën e nëntë (mosha 14-15 vjeç) është një nga parashikuesit më të rëndësishëm të braktisjes. Nxënësit ngelin në klasën e nëntë më shumë se çdo klasë tjetër dhe një numër joproporcional i nxënësve që mbesin në klasën e nëntë më pas e braktisin shkollën.
- Mosarritja e kalimit të klasës më herët se klasa e nëntë ka një ndikim të ngjashëm afatgjatë. Modelet e arritjeve janë gjithashtu të rëndësishme. Rezultatet e arritjeve të shkollës së mesme (mosha 11-12 deri në 13-14), për shembull, nuk janë parashikues i mosangazhimit në të ardhmen. Nxënësit (të moshës 13-14 vjeç) të cilët janë në çerekun më të lartë në notat e klasës së tetë, por nuk bien në klasën e nëntë (mosha 14-15), kanë shumë më pak gjasa të diplomohen sesa studentët që ishin në kuartilin më të ulët në klasën e tetë (të moshës 13-14) arritje, por janë në rrugën e duhur në fund të klasës së nëntë (mosha 14-15).

c.2 Ndjekja

Rishikimi zbuloi se viti i parë i shkollës së mesme (klasa e nëntë, mosha 14-15 vjeç) është një 'vit shkolle ose pushim'. Nga rishikimi arrihet në përfundimin se:

- Faktori më i madh i rrezikut për ngeljen në klasën e nëntë është numri i mungesave gjatë 30 ditëve të para të shkollës së mesme.
- Edhe nivelet e moderuara të mungesave, një deri në dy javë, në semestrin e parë të klasës së nëntë, shoqërohen me përqindje më të ulëta të diplomimit.
- Deri në fund të semestrit të parë të shkollës së mesme, notat e lëndëve dhe shkalla e dështimit janë parashikues pak më të mirë nëse studentët do të diplomohen.

c.3 Identifikimi i hershëm

Ka prova që sugjerojnë se është e mundur të përdoren indikatorë të bazuar në shkollë për të identifikuar të rinjtë që janë në rrezik për t'u shkëputur që në klasën e gjashtë (mosha 11/12):

- Nxënësit në klasën e gjashtë, të cilët ngelën në matematikë, osee në anglisht, kishin një përqindje frekuentimi nën 80 për qind ose kishin një notë përfundimtare të sjelljes 'të pakënaqshme' në të paktën një orë, kishin të paktën 75 për qind shanse për të braktisur shkollën e mesme (Neild et al, 200714).
- Indikatorët që pasqyrojnë frekuentimin e dobët, sjelljen e keqe dhe ngeljet e lëndëve në klasën e gjashtë mund të përdoren për të identifikuar 60 për qind të nxënësve që nuk do të mbarojnë shkollën e mesme (Balfanz et al, 2007).

c.4 Avantazhet dhe disavantazhet e përdorimit të indikatorëve të bazuar në shkollë

Përparësitë e përdorimit të treguesve të bazuar në shkollë për të identifikuar nxënësit në rrezik të mosangazhimit përfshijnë:

- të dhënat e kërkuara mblidhen në mënyrë rutinore,
- të dhënat do të identifikojnë nxënësit në rrezik për t'u bërë AAFP kryesorë, pasi të dhënat mund të identifikojnë ata që nuk kanë gjasa të marrin kualifikime, dhe
- Përdorimi i këtyre treguesve fokusohet në variabla të ndryshueshëm dhe vendos përgjegjësinë tek ata që mund të zbulojnë dhe që kanë potencial për të ndryshuar destinacionet e të rinjve. Në veçanti, përgjegjësia bie tek shkollat.

Përdorimi vetëm i indikatorëve të bazuar në shkollë ka të ngjarë të ketë disa kufizime. Ndërsa treguesit e bazuar në shkollë ka të ngjarë të përfshijnë nxënësit të cilët janë në rrezik të jenë në grupin kryesor AAFP, përdorimi vetëm i indikatorëve të tillë nuk ka gjasa të bëjë të mundur identifikimin e AAFP-ve të ndryshueshëm. Kështu, do të ishte e dobishme të shtoheshin indikatorët rreth qëndrimeve dhe synimeve të nxënësve pas arsimit të detyrueshëm dhe kapacitetit të nxënësit për ta ndjekur këtë.

1.4 VEPRIME PËR TË PARANDALUAR AAFP-TË

1.4.1 Hapi 1. Diagnoza e nevojave të territorit lokal dhe nismave ekzistuese

Cilat janë nevojat territoriale në drejtim të integritit të të rinjve që janë AAFP? Çfarë përgjigjesh ekzistojnë tashmë?

Ky hap i parë do të lejojë një organizatë që planifikon të zbatojë modelin për të përshtatur të gjitha aktivitetet e mëtejshme në kontekstin dhe nevojat e tyre. Për ta bërë këtë, propozimi është të mblidhen informacione në lidhje me territorin për: numrin e të rinjve lokalë që janë AAFP; aktorët lokalë kryesorë; dinamika e tregut të punës (të jetë në gjendje të informojë të rinjtë dhe aktorët e tjerë lokalë dhe të mbështesë identifikimin e aktorëve përkatës lokalë); të rinjtë që janë aktualisht AAFP me boshllëqe në aftësi dhe mospërputhje aftësish; të rinjtë që aktualisht janë AAFP të pintepruar në ndonjë program aktiv punësimi; të rinjtë joaktivë që janë aktualisht AAFP; informacion mbi ekzistencën në territor të grupeve komunitare, organizatave zyrtare dhe lokale që ofrojnë ndërhyrje që synojnë të rinjtë, ose që kanë zhvilluar disa programe evropiane, qeveritare ose lokale. Veprimet e komunikimit që synojnë përgjigjet e mundshme të aktorëve lokalë në territor për të identifikuar qëllimet dhe sinergjitë e përbashkëta, njohjen e mirë të tendencave, dinamikave dhe nevojave të tregut të punës.

Zhvillimi i aktiviteteve të komunikimit për prezantimin e projektit në komunitetin lokal; zhvillimi i një plan komunikimi për të rinjtë që janë AAFP në nivel lokal; zhvillimi i kontakteve me të rinjtë, përmes intervistave për të aplikuar instrumente të ndryshme si kontakti fillestar individual dhe veprimet e komunikimit me të rinjtë që janë aktualisht AAFP për të qartësuar pritshmëritë.

Cilat rrjete lokale punësimi ekzistojnë tashmë për përfshirje sociale?

Diagnoza e territorit, plani i komunikimit me entet lokale, kompanitë bashkiake dhe partnerët strategjikë mund të përdoren për të kuptuar nëse ata tashmë janë pjesë e rrjeteve lokale që zhvillojnë projekte/aktivitete, trajnime, të cilat nxisin integrimin socio-profesional të të rinjve. të cilët aktualisht janë AAFP.

Është e rëndësishme të jemi të vetëdijshëm për ekzistencën e rrjeteve për përfshirje sociale, të promovuara nga subjektet qeveritare dhe vendore në fushën e punësimit, të dihet se cilat janë kërkesat për integrim në rrjet; të dihet se kush i integron në territor tashmë këto rrjete. Gjithashtu, është e rëndësishme të dihet për zhvillimin e rrjeteve të frymëzuara nga projektet (p.sh., për zbatimin e masave të financuara nga Garancia Rinore). Kontaktet fillestare

individuale dhe veprimet e komunikimit me të rinjtë që janë aktualisht AAFP mund të përdoren gjithashtu për të qartësuar pritshmëritë.

Cilët aktorë mund të përfshihen?

Të gjithë ata që janë të gatshëm të krijojnë një partneritet koheziv për (ri)integrimin social dhe profesional të të rinjve që janë aktualisht AAFP; të cilët zhvillojnë projekte, trajnime dhe/ose promovojnë përgjigjet e punës që synojnë këtë popullatë, qofshin ato entitete lokale, organe të administratës publike qendrore dhe vendore, OJQ, punëdhënës të mundshëm (kompani publike dhe private) dhe organizata strategjike që mund të kenë ndërhyrje të ngjashme dhe/ose plotësuese., përkatësisht:

Aktorët me përgjegjësi ligjore ose statutore kundrejt të rinjve, kompanive, punëdhënësve, ofruesve të trajnimit, ndër të tjera.

Roli i organeve publike duhet të jetë garantimi i një bërthame angazhimi institucional për ndërhyrjen e përbashkët ndërmjet organizatave publike dhe private duke ruajtur respektimin e roleve të tyre.

Kompanitë janë aktorë të rëndësishëm të rrjetit. Ata kanë një rol të madh në sistemin lokal të trajnimit. Ata janë të angazhuar në analizën e nevojave për aftësi dhe në trajnime në të gjitha format e dyfishta të trajnimit në vendin e punës. Një nga karakteristikat më të rëndësishme të rrjetit duhet të jetë aftësia për të angazhuar kompanitë në futjen e të rinjve që janë aktualisht AAFP në tregun e punës. Personalizimi nuk është vetëm për personin. Ekziston gjithashtu nevoja për të personalizuar marrëdhëniet me kompaninë.

Cilat janë nevojat specifike të të rinjve vendas në situatën AAFP?

Është shumë e rëndësishme, të dëgjojmë të rinjtë, të dimë se cilat janë nevojat e tyre personale dhe sociale; vështirësitë që ata kanë në qasjen në punësim dhe përgjigje të tjera ndaj qasjes profesionale; aspiratat dhe pritshmëritë e tyre.

Zhvilloni kontakte me të rinjtë përmes intervistave për të aplikuar instrumente të ndryshme si kontakti fillestar individual dhe veprimet e komunikimit me të rinjtë që janë aktualisht AAFP për të qartësuar pritshmëritë; sesione grupore për trajnimin e aftësive të buta dhe të punësimit - kompetencat kryesore); sesione mentorimi (udhëzim nga një profesionist); informacion rreth rrugëve të ndryshme drejt sistemit të arsimit dhe trajnimit.

1.4.2 Hapi 2. Aktivizoni aktorët lokalë dhe planifikoni ndërhyrjen

Cilat synime të përbashkëta mund të arrijë kjo ndërhyrje? Çfarë lloj qasje mund të ndiqet?

Të garantojë dhe promovojë përfshirjen sociale të të rinjve në situatën AAFP; të promovojë krijimin e mundësive të reja për punë dhe mësim; për të përmirësuar punësueshmërinë, aftësitë sociale dhe personale të këtyre të rinjve.

Të promovojë takime me subjektet që promovojnë punësimin/trajnimin/praktikat për të rinjtë që aktualisht janë AAFP. Aktorë të ndryshëm kanë qasje dhe kompetenca të ndryshme të cilat duhet të përdoren në mënyrë të targetuar. Në veçanti, një bashkëpunim më i ngushtë me shërbimet mbështetëse të të rinjve, shkollat, agjencitë e punësimit dhe punëdhënësit.

- Një qasje shumëdimensionale, duke integruar të gjitha organizatat që promovojnë punësimin dhe zhvillimin social;
- Një metodologji nga poshtë-lart që rrit përvojat territoriale;
- Një sërë angazhimesh formale të afta për të përcjellë, racionalizuar dhe përmirësuar, me mjete dhe rrugë adekuate dhe të qëndrueshme, të gjitha burimet lokale për qëllimet e përbashkëta të zhvillimit të punësimit dhe kohezionit social dhe ekonomik.

Çfarë lloj mbështetjedo të ofrohet për të rinjtë që janë AAFP?

Hartimi i një plani të integruar për çdo të ri, duke përfshirë pjesëmarrjen e të rinjve në planifikim, si "ekspertë të situatës së tyre"; njohja e ndërsjellë e burimeve; duke krijuar kështu një logjikë veprimi të mundshëm për të gjithë aktorët.

Organizimi i aktiviteteve jashtë kontekstit formal të klasës/trajnimit (për shembull, panaire pune, praktika, vizita në kompani dhe monitorim i profesionistëve). Kompanitë luajnë një rol të madh në sistemin lokal të trajnimit. Personalizimi nuk është vetëm për personin. Ekziston gjithashtu nevoja për të personalizuar marrëdhëniet me kompaninë.

Ndërtimi dhe mbajtja e një rrjeti të mirë partnerësh për të ofruar mundësi për mësim të bazuar në punë dhe referime të mëtejshme. **Ata mund të ofrojnë:**

- Eksperienat në punë (p.sh. trajnimi në vendin e punës; intervista informative);
- Ture pune;
- Praktika;
- Trajnim në vendin e punës; workshop;

- Mundësi trajnimi të tipit të praktikës ‘Ndërto dhe Zgjero’ (sistem i dyfishtë);
- Përgatitja për lëvizshmëri kombëtare dhe evropiane;
- Fuqizimi për vetëorganizim, ngulitje e të menduarit si sipërmarrës;
- Ndërtimi dhe zgjerimi i mundësive të trajnimit të tipit të praktikës;
- Përgatitja për lëvizshmëri kombëtare dhe evropiane; Riintegrimi në Punnësim &Trajnim ose sistemin e punësi

Cili është plani i ndërhyrjes?

Përdorni parimin e menaxhimit të rasteve: për të zhvilluar dhe ndjekur një plan individual udhëzues dhe integrimi për çdo të ri të monitoruar që mund të zbatohet nga shumë institucione. “Klienti” duhet të përfshihet në zhvillimin e planit.

Si do të organizohen aktivitetet?

Hartoni një plan të përgjithshëm të përfshirjes sociale dhe arsimore. Angazhoni të gjithë aktorët përkatës të komunitetit në zhvillimin dhe zbatimin e planit; ndërtimin e njohurive reciproke për burimet, logjikën e veprimit dhe potencialin e të gjithë aktorëve; aktivizimin e rrjetit lokal të partnerëve, për të krijuar një plan komunikimi me një rrjet lokal partnerësh; kriimin e një përkufizimi të planit të ndërhyrjes dhe të kohës përkatëse; udhëheqje e qartë, rrjet i gjerë; që do të lejojë kohë të mjaftueshme për të zhvilluar procedurat e rrjetit dhe besimin, qëndrueshmërinë dhe stabiliteti.

Ndiqui qasjen e **shumë-agjencive me shumë aktorë**: është shumë i rëndësishëm bashkëpunimi i ngushtë ndërmjet të gjithë aktorëve të interesuar në nivel lokal. Puna me partnerët është thelbësore për zhvillimin dhe zbatimin e një plani ndërhyrjeje, si dhe për punën në vijim. Në shumë vende, puna vullnetare është e integruar në forma bashkëpunimi, siç janë OJQ-të dhe universitetet. Ndonjëherë ka rrethana të paparashikuara; partnerët mund të tërhiqen për arsye të ndryshme, si mungesa e financimit ose mungesa e burimeve njerëzore, në këtë rast është e nevojshme të vlerësohet nevoja për të zgjedhur një tjetër.

Si do t’i përfshini të rinjtë që janë AAFP në këtë ndërhyrje?

Përhapja fillimisht tek të rinjtë me një ngjarje komunitare që u jep atyre një mostër të të gjithë projektit mund të jetë një mënyrë e mirë për të motivuar të rinjtë të marrin pjesë dhe të përgatiten nëpërmjet aktiviteteve online apo të shpërndarjes në terren.

Është e rëndësishme të ndërtohet një plan komunikimi me të rinjtë drejtues, duke përshtatur mënyrën e komunikimit të projektit - formatet, gjuhën dhe fokusin, ndër të tjera, në një mënyrë që do të jetë më tërheqëse dhe më e qëllimshme për të rinjtë që janë aktualisht AAFP . Bëni një strategji globale të shtrirjes për një integrim në mjedis. Ndërtoni një marrëdhënie me komunitetet/"fisat" e ndryshme të klientëve. Çfarë po kërkonti?

1.4.3 Hapi 3. Përmbledhja e punës, trajnimit, arsimit dhe përvojave të bazuara në punë ofron dhe mbështet «tranzicionet».

Cilat janë entitetet lokale që ofrojnë punë bazuar në eksperiencë dhe trajnime? Si mund t'i kontaktoni?

Ndërhyrja duhet të jetë funksionale brenda një "zinxhiri edukimi, integrimi social dhe trajnimi" me synimin final për arritjen e një situatë të qëndrueshme sociale. Mjeti kryesor për këtë është arritja e një niveli kualifikimi të kërkuar dhe të mjaftueshëm për të qenë konkurrues në treg dhe fitimi i të ardhurave të mjaftueshme.

Futja në praktikën e duhura është një model i arritjes së një kualifikimi të tillë, ndërkohë që modelet e tjera të formimit profesional të bazuar në punë mund të kenë të njëjtën gjë nëse sigurohet se ka kërkesë punëdhënësi për kualifikim. Kjo mund të ofrohet nga ofruesit e trajnimit si dhe nga skemat e trajnimit brenda kompanisë të drejtuara nga punëdhënësit. Ndërtoni dhe mirëmbani një rrjet të mirë partnerësh për referime dhe për mësimin e bazuar në punë: veçanërisht për punëdhënësit, organizatat sektoriale dhe OJQ-të.

Si mund ta formalizoni këtë bashkëpunim?

Krijoni partneritete formale dhe joformale; ndërtoni dhe mbani një rrjet të mirë partnerësh për të ofruar mundësi për mësim të bazuar në punë dhe referime të mëtejshme; rrisni kontaktet, duke përdorur një plan për lehtësimin e komunitetit, ndërtoni besimin. Plani i Komunikimit është një dokument që jep përgjigje për pyetjet e mëposhtme: Çfarë veprimesh do të ndërmerren për të shpërndarë projektin tek të rinjtë vendas në situatën AAFP? Cili është orari i çdo veprimi? Cilat janë burimet e përfshira në çdo veprim? Kush është përgjegjës për çdo veprim? Çfarë veprimesh mund të zbatohen nëse plani ynë origjinal i komunikimit nuk funksionon? Zhvillimi i këtij plani komunikimi mund dhe duhet të përfshihet në të gjithë përgatitjen e aktivitetit nga rrjeti

i aktorëve të interesuar lokalë, pasi organizata të tjera mund të kontribuojnë në aktivitetet e shpërndarjes.

1.4.4 Hapi 4. Angazhohu, monitoro dhe mbështet

Si do ta menaxhoni ndërhyrjen për të siguruar që gjithçka të shkojë sipas planit? Pasi të identifikoni aktorët tuaj kryesorë lokalë dhe të jenë përcaktuar rolet dhe përgjegjësitë e ndryshme, mund t'i planifikoni bashkë aktivitetet e projektit. Ky planifikim është i rënësishëm për shpërndarjen ndërmjet pjesëmarrësve të mundshëm sepse duhet të jetë e qartë çfarë duhet të bëjnë pjesëmarrësit dhe çfarë do të ofrojë projekti. Partnerët testues duhet të jenë të aftë të vendosin:

- Çfarë lloj aktivitetesh orientuese do të ofrojnë ata përveç sesioneve individuale të bazuara të trajnimit (sesione në grup? sesione mentorimi? të dyja?);
- Çfarë lloj përvoja të bazuar në punë do të ofrojnë ata (p.sh. trajnimi në vendin e punës? Panairë për AFP?);
- Cilëve aktorë të interesuar/ fushave mbështetëse do të jetë e mundur t'i referohen pjesëmarrësit?

1.4.5 Hapi 5. Ndiqni, analizoni dhe planifikoni qëndrueshmëri

Si do të ruani kontaktin me target grupin tuaj?

Zhvilloni një plan komunikimi për të rinjtë në situata lokale AAFP; Sesione me trajner individual; Sesione në grup (trajnim për aftësitë personalee dhe aftësitë e punësimit - kompetencat kryesore - shembull organizimi i një kampi trajnimi dhe një event shumëpalësh me të rinj dhe subjekte).Ndjekja mund të bëhet nëpërmjet telefonit, email-it, takimeve të drejtpërdrejta, etj. Partnerët testues mund të zgjedhin kanalet më të përshtatshme për t'u përdorur dhe për të regjistruar nformacionin.

Si do t'i prezantoni rezultatet e ndërhyrjes tuaj?

Nëpërmjet takimit me aktorët e interesuar (event shumëpalësh), seminareve lokale ose kombëtare, takimeve online, ndër të tjera.

Çfarë është strategjia e qëndrueshmërisë?

Garantimi i një bërthame angazhimi institucional për ndërhyrjen e përbashkët ndërmjet organizatave publike dhe private, duke ruajtur respektimin e roleve të tyre; pritshmëritë për përfshirjen në projekt duhet të jenë të qarta; avantazhet e të qenit pjesë e rrjetit duhet të jenë të dukshme; synimet që duhen arritur duhet të jenë të mirëpërcaktuara; detyrat duhet të planifikohen; duhet të parashikohen dhe planifikohen momentet e kontaktit ndërmjet partnerëve; duhet të përcaktohen kanalet e komunikimit; respekti midis të gjithë partnerëve është thelbësor (respekti për kohën e të gjithëve, burimet, agjenda, etj.). Promovimi i bashkëpunimit të ngushtë ndërmjet të gjithë aktorëve të interesuar në nivel lokal. Krijimi i një rrjeti të qëndrueshëm ndërmjet organizatave me detyra të ndryshme institucionale dhe sociale që mund të mbështesë të rinjtë që aktualisht janë AAFP që kërkojnë të integrohen në tregun e punës.

1.5 PËRFUNDIME

Provat tregojnë se një fokus në frekuentimin, sjelljen dhe arritjet do të identifikojë shumicën e të rinjve që janë në rrezik për t'u bërë AAFP dhe për këtë arsye duhet të përdoren nga sistemet e identifikimit të hershëm. Megjithatë, rëndësia e indikatorëve personalë dhe të qëndrimit nuk duhet të nënvlerësohet. Nëse të dhënat e nivelit lokal për këta tregues janë të disponueshme për profesionistët, atëherë ata do të luajnë gjithashtu një rol në identifikimin e nxënësve në rrezik për t'u bërë AAFP.

Hapat e mundshëm që duhen ndërmarrë:

1. MAS në plotësimin e kuadrit ekzistues të të dhënave dhe zhvillimin e një sistemi monitorimi për identifikimin e studentëve në rrezik të largimit të hershëm nga arsimi dhe trajnimi në Shqipëri;
2. Mblidhni të dhëna kombëtare, rajonale dhe vendore, duke siguruar njëkohësisht kryerjen e analizave dhe monitorimit me cilësi të lartë për të udhëhequr politikëbërjen dhe zbatimin e politikave në të ardhmen;
3. Kryeni monitorim të vazhdueshëm të strategjive, politikave dhe programeve që dalin nga ky plan strategjik; analizimi i ndikimi dhe performances së tyre dhe në bazë të dëshmive empirike të paraqesë rekomandime për përmirësimin e tyre;
4. Të jetë përgjegjës për monitorimin e ofrimit të arsimit për fëmijët dhe të rinjtë që janë të shkëputur ose në rrezik për t'u shkëputur nga shkolla;
5. Punoni me agjencitë dhe shkollat për të siguruar që mësuesit dhe stafi mbështetës të jenë të pajisur mirë për të patur rol kyç në hartimin dhe zbatimin e përgjigjeve strategjike ndaj disavantazhit arsimor;
6. Punoni me shkollat, institucionet arsimore dhe trajnuese, OJQ-të, prindërit, personat me aftësi të kufizuar, anëtarët e grupeve minoritare, komunitetet lokale, organizatat e shoqërisë civile, sindikatat dhe komunitetin e biznesit në mënyrë që të zhvillohen mekanizma të strukturuar për të trajtuar sfidën e AAFP.
7. Kërkoni të promovoni partneritetin midis prindërve, mësuesve dhe komunitetit në mënyrë që të përmirësoni mundësitë e të nxënësve dhe të promovoni angazhimin e studentëve në sistemin arsimor.

8. Punoni me shkollat, institucionet arsimore dhe trajnuese, OJQ-të, prindërit, personat me aftësi të kufizuara, anëtarët e grupeve minoritare, komunitetet lokale, organizatat e shoqërisë civile, sindikatat dhe komunitetin e biznesit në mënyrë që të zhvillohen mekanizma të strukturuar për të trajtuar sfidën e AAFP;
9. Kërkoni të promovoni partneritetin midis prindërve, mësuesve dhe komunitetit në mënyrë që të përmirësoni mundësitë e të nxënësve dhe të promovoni angazhimin e studentëve në sistemin arsimor.

**PJESA II- SI TË PËRSHTASIM
SKEMAT E BURSËS SË ARSIMIT TË
DETYRUAR PËR TË PARANDALUAR
BRAKTISJEN NË ARSIMIN E MESËM**

*MËSIMET E NXJERRA NGA ZBATIMI I SKEMËS
SË BURSËS KUNDËR BRAKTISJES SË SHKOLLËS*

2.1 HYRJA & IDENTIFIKIMI I ÇËSHTJES

Qeveria e Shqipërisë shpenzon rreth 3% të PBB-së së saj për arsimin. Aksesin në arsim pavarësisht këtij niveli të ulët të shpenzimeve është zgjeruar në dekadën e fundit. Ky zgjerim nuk e ka ulur nivelin e disavantazhit veçanërisht për ata që banojnë në zonat rurale, duke përfshirë njerëzit e varfër. Sipas Institutit Kombëtar të Statistikave në Shqipëri (INSTAT), aktualisht në Shqipëri grupi AAFP përbën 25.5% të grupmoshës 15-24 vjeç dhe 26.6% të grupmoshës 15-29 vjeç (INSTAT, 2020).

Një nga masat e propozuara ndërkombëtarisht dhe që ka një ndikim të drejtpërdrejtë në uljen e numrit të studentëve që braktisin shkollën dhe në uljen e numrit të AAFP-ve duke përmirësuar cilësinë e arsimit publik është financimi nga ana e kërkesës. Nëpërmjet këtij mekanizmi fondet publike kanalizohen drejtpërsëdrejti tek individët apo institucionet në bazë të kërkesave, performancës dhe/ose arritjes së normave të ulëta dhe braktisjes.

Sipas literaturës që lidhet me AAFP, shkollimi ndikohet nga faktorë socio-ekonomikë, politikë dhe kulturorë. Oferta e arsimit falas dhe ekzistenca e shkollave në afërsi nuk janë faktorë të mjaftueshëm për të sjellë në shkollë fëmijët e familjeve të varfra. Financimi nga kërkesa kanalizon fondet publike për arsimin publik dhe/ose privat për individin ose familjen e tij/saj. Në këtë mënyrë burimet janë në duart e atyre që kërkojnë arsim dhe jo atyre që e furnizojnë atë. Barrierat që pengojnë fëmijët të shkojnë në shkollë hiqen përmes këtij mekanizmi financimi.

Në Shqipëri skemat e financimit nga kërkesa janë të kufizuara. Aktualisht qeveria kombëtare ndan fonde për bursa të bazuara në nevoja dhe të bazuara në merita. Mekanizmi për miratimin dhe shpërndarjen e këtyre bursave është i bazuar në pushtetin vendor dhe vendimi merret nga këshilli bashkiak pas propozimeve të njësisë arsimore të qeverisjes vendore. Bursat shpërndahen kryesisht mes nxënësve të shkollave të mesme dhe universiteteve që studiojnë larg vendlindjes apo fshatit të tyre - në Tiranë apo në çdo qytet tjetër të madh. Një pjesë tjetër e bursës mbështet arsimin profesional. Bursa mbulon shpenzimet e jetesës në konvikte.

Së fundmi, përmes zbatimit të dekretit të qeverisë 666/2019, Ministria e Arsimit ka mbështetur bursat e miratuara në nivel vendor në formë pagese mujore⁵ për fëmijët që rrezikojnë braktisjen e arsimit në nivelin fillor (klasa 1 - 9). Zbatimi i këtij dekreti, i kryer nga Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe Rinisë, u shoqërua me disa procese konsultimesh me pushtetin vendor dhe zyrtarë arsimore si dhe trajnime për stafin e

⁵ Pagesat mujore janë pagesa kesh që një agjenci publike i bën një familje ose për të kompensuar shpenzimet e shkollimit të një fëmije ose për të kompensuar një familje për humbjen e punës së fëmijës. Në përgjithësi, mbulohen shpenzimet bazë si librat, tarifa e shkollimit dhe transporti, dhe shpenzimet e rastësishme si materialet, tarifat e lojës dhe rrobat. Pagesa mujore rrit barazinë duke u mundësuar fëmijëve të varfër të ndjekin shkollën. Ky mekanizëm është veçanërisht efektiv në aftësimin e vajzave nga familjet e varfra rurale për të ndjekur shkollën. Ndonëse e mundur, rastet e keqpërdorimit të skemës përmes dhënies së pagesës tek jo-përfituesit e caktuar janë të rralla.

bashkisë të përfshirë në procesin e dhënies së pagesave mujore. Puna u bazua në kriteret të mirëpërcaktuara dhe u krye në bashkëpunim me agjencitë lokale dhe në zona më të vogla gjeografike për të minimizuar disa rreziqe. Bursa mbulon të gjitha nevojat e një fëmije lidhur me shkollën dhe ofron një nxitje shtesë në klasat e larta për të reduktuar përqindjet e larta të braktisjes.

2.2 EKSPERIENCA NDËRKOMBËTARE ME SKEMA TË FINANÇIMIT NGA KËRKESA PËR ARSIM TË MESËM

Skemat e bursave që synojnë mbështetjen e fëmijëve të varfër për të ndjekur shkollën janë zbatuar në pjesë të ndryshme të botës dhe ato kanë dhënë njohuri të vlefshme të politikave që mund të përmbliidhen si më poshtë:

Akses i Shtuar në Arsim:

- Skemat e bursave kanë rezultuar efektive në përmirësimin e aksesit në arsim për fëmijët e pafavorizuar
- Duke ofruar ndihmë financiare për tarifat e shkollës, uniformat, librat dhe shpenzimet e tjera të ngjashme, këto programe heqin barrierat financiare që pengojnë shumë fëmijë të ndjekin shkollën.

Zbutja e Varfërisë

- Skemat e bursave që targetojnë fëmijët e varfër ndihmojnë në thyerjen e ciklit të varfërisë duke i pajisur ata me njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të siguruar mundësi më të mira punësimi.
- Kjo, naga ana tjetër, ka një impakt pozitiv në familjet dhe komunitetet e tyre.

Fuqizimi dhe Lëvizshmëria Sociale

- Programet e bursave u japin fëmijëve të pafavorizuar një shans për të përmirësuar njohuritë e tyre, për të zhvilluar talentin e tyre dhe për të ndërtuar një të ardhme më të mirë për veten e tyre.
- Arsimi gjithashtu hap dyert për lëvizshmërinë sociale, duke i lejuar fëmijët të kapërcejnë rrethanat e tyre dhe të kalojnë në një klasë sociale më të lartë.

Përmirësim i Performancës Akademike

- Programet e bursave shpesh kërkojnë që marrësit të mbajnë disa standarde akademike për të ruajtur mbështetjen e tyre.
- Marrësit e bursave priren të shfaqin frekuentim, angazhim dhe performancë të përgjithshme akademike të përmirësuar.

Impakti Afatgjatë

- Studimet kanë treguar se fëmijët që marrin bursa dhe përfundojnë arsimin e tyre kanë më shumë gjasa të gëzojnë rezultate të përmirësuara shëndetësore, potencial më të lartë të të ardhurave dhe mundësi të shtuara për rritje personale.
- Ata gjithashtu kanë më shumë gjasa të investojnë në edukimin e brezave të ardhshëm, duke krijuar kështu një cikël pozitiv zhvillimi.

Bashkëpunimi & Angazhimi i Aktorëve

- Programet efektive të bursave shpesh përfshijnë bashkëpunimin midis aktorëve të ndryshëm, duke përfshirë qeveritë, OJQ-të, institucionet arsimore dhe komunitetet.
- Angazhimi i komuniteteve lokale dhe prindërve në proces gjithashtu nxit pronësinë dhe siguron suksesin afatgjatë të programit.

Monitorimi & Vlerësimi i Vazhdueshëm

- Monitorimi dhe vlerësimi i rregullt i programeve të bursave janë thelbësore për të vlerësuar ndikimin e tyre, për të identifikuar fushat për përmirësim dhe për të siguruar llogaridhënie.
- Mbledhja dhe analiza e të dhënave ndihmojnë në matjen e rezultateve arsimore, gjurmimin e përparimit të studentëve dhe informimin e rregullimeve të programit.

Në përgjithësi, skemat e bursave që mbështesin fëmijët e varfër për të ndjekur shkollën kanë treguar se ndërhyrjet e synuara mund të bëjnë një ndryshim të rëndësishëm në thyerjen e ciklit të varfërisë dhe ofrimin e mundësive për një të ardhme më të ndritshme. Duke hequr barrierat financiare dhe duke ofruar mbështetje gjithëpërfshirëse, këto programe fuqizojnë fëmijët dhe kontribuojnë në zhvillimin e tyre të përgjithshëm.

2.3 MËSIMET E NXJERRA NGA APLIKIMI I BURSËS SË BAZUAR NË NEVOJA NË SISTEMIN E ARSIMIT TË DETYRUAR NGA OBSERVATORI PËR TË DREJTAT E FËMIJËVE DHE TË RINJVE

Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe Rinisë, i financuar nga UNICEF, dhe në bashkëpunim me strukturat e qeverisë qendrore (Ministria e Arsimit dhe Sportit) dhe vendore (departamentet e arsimit) lehtësuan procesin e shpërndarjes së bursave të bazuara në nevoja midis familjeve, fëmijët e të cilave rrezikonin braktisjen e shkollës. Monitorimi i procesit të shpërndarjes së bursave të bazuara në nevoja (pagesa mujore) tregon mungesën e statistikave të sakta dhe të besueshme për AAFP për secilën bashki. Kjo sfidohet fuqishëm nga shifrat e pasakta të njerëzve në migrim qarkullues ose migrim të përhershëm dhe atyre që përpiqen të migrojnë. Krijimi i një sistemi të qëndrueshëm normash, procedurash, kriteresh dhe përgjegjësish institucionale dhe komunitare për të reduktuar braktisjen e shkollës së mesme dhe për të rritur nivelin e arsimit të të rinjve mbetet një sfidë për Shqipërinë, megjithëse janë ndërmarrë hapa për të konsoliduar sistemin arsimor, për të rritur kualifikimet dhe trajnimin e stafit pedagogjik, si dhe informimin e prindërve për mbështetjen financiare për AAFP-të.

Varfëria është emëruesi i përbashkët i të gjitha tipologjive të fëmijëve jashtë shkolle të krijuara përmes analizës së përgjigjeve të anketimit të 140 fëmijëve jashtë shkolle që Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe Rinisë i monitoroi nga afër gjatë vitit shkollor 2021-22. Këta fëmijë u mbështetën me bursa dhe u intervistuan si pjesë e proceseve të monitorimit. Megjithatë, të gjithë elementët e tjerë si përkatësia etnike ose jetesa në një mjedis të dhunshëm duhet të merren parasysh si në identifikimin e problemit ashtu edhe në vlerësimin dhe trajtimin e tij. Analiza tregoi se fëmijët nga komuniteti rom dhe egjiptian përballen me më shumë paragjykitime dhe janë më pak të angazhuar në jetën shkollore. Ndërkohë fëmijët që vijnë nga mjedisi i dhunshëm kanë nevojë për mbrojtje më të madhe pasi ndihen më të pasigurt. Konteksti kulturor në të cilin jetojnë fëmijët romë dhe egjiptianë i bën ata më të cenueshëm pasi prindërit e tyre janë më pak të arsimuar dhe më pak të punësuar, por në të njëjtën kohë përkatësia e tyre në komunitet u ofron atyre një ndjenjë më të madhe mbështetjeje dhe kujdesi. Ky perceptim i ndihmon ata të përballen më mirë me format e ndryshme të bullizmit.

Për AAFP-të nevojiten edhe më shumë analiza të thella, pasi ato kanë dhe përfaqësojnë prejardhje të ndryshme dhe qasja për t'i mbajtur ata në shkollë duhet t'u përshtatet karakteristikave të secilit grup. Identifikimi i qartë i cilësisë dhe grupeve të AAFP-ve është gjithashtu i nevojshëm për të përcaktuar kriteret mbi të cilat merret vendimi për marrësit e shërbimeve.

Komuniteti, prindërit dhe çdo anëtar i shoqërisë kanë një ndikim të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë në fuqizimin dhe efektivitetin e skemës së parandalimit të braktisjes së shkollës. Informimi i vazhdueshëm i këtyre aktorëve mund të ndikojë në sigurinë e familjes dhe komunitetit, qoftë për të motivuar fëmijët për të shkuar në shkollë apo për të referuar rastet e fëmijëve që janë në një situatë të braktisjes së shkollës. *Rritja e ndërgjegjësimit dhe informacionit të vazhdueshëm për programet e mbështetjes së fëmijëve me bursa ose shërbime për të lehtësuar ndjekjen e tyre në shkollë duhet të jetë pjesë integrale e informimit dhe ndërgjegjësimit të publikut për çështjet e braktisjes së shkollës.*

Puna për identifikimin e AAFP-ve kërkon që secili aktor të koordinojë dhe organizojë përpjekje të përbashkëta për të identifikuar nxënësit e shkollave të mesme që rrezikojnë braktisjen e shkollës. Sektori psiko-social në shkollë, ndër të tjera, ka për detyrë të evidentojë rastet e fëmijëve që kanë mungesa të gjata në shkollë pa arsye, ose vijnë nga familje me probleme sociale dhe familje të cilat mund të ndikojnë në ndjekjen e tyre në shkollë. Studimi tregon se ky sektor ka shumë pak prezencë në identifikimin e këtyre fëmijëve që rrezikojnë braktisjen e shkollës dhe ndërtimin e planeve individuale të zhvillimit për t'i ndihmuar ata. Gjithashtu, partneriteti i tyre me mësuesin në vlerësimin e statusit të fëmijës në situatë braktisjeje pothuajse mungon në të gjitha përvojat e raportuara në raport. Një nga rekomandimet e studimit është forcimi i rolit të psikologut të shkollës dhe punonjësit social në koordinimin e përpjekjeve të përbashkëta institucionale për të identifikuar dhe vlerësuar fëmijët në rrezik të braktisjes së shkollës. Gjithashtu, një përfshirje më aktive e të gjithë rrjetit të shërbimit psiko-social në procesin e evidentimit, vlerësimit dhe mbështetjes së të gjitha rasteve.

Sipas të dhënave të studimit tonë, grupet më vulnerabël të fëmijëve të mbetur jashtë shkollës janë fëmijët me probleme të ndryshme sociale, fëmijët e minoriteteve rome dhe egjiptiane, fëmijët që punojnë për të ndihmuar familjet e tyre, fëmijët që nuk janë të regjistruar në gjendjen civile etj. Institucionet arsimore mund të luajnë një rol të pazëvendësueshëm në parandalimin e braktisjes së shkollës. Këta fëmijë janë ata që mungojnë shpesh në shkollë, ndonjëherë edhe për periudha të gjata kohore. Megjithatë, përkufizimi i "fëmijë që braktis shkollën" perceptohet si jo shumë i qartë midis profesionistëve që zbatojnë skemën duke identifikuar nevojën për të qartësuar karakteristikat e fëmijëve në rrezik të braktisjes. *Parandalimi nga institucionet kërkon trajnim të fokusuar në kuptimin dhe identifikimin e qartë të karakteristikave të fëmijëve që nuk ndjekin ose shpesh mungojnë në shkollë dhe që mund të jenë në rrezik për ta braktisur shkollën*

Në rastin e Shqipërisë, një vend relativisht i vogël, incidenca e AAFP-ve mund të reduktohet plotësisht nëse të gjithë këta aktorë punojnë me kapacitet optimal. Bashkëpunimi më i mirë ndërqeveritar dhe bashkëpunimi efektiv i aktorëve në nivel lokal - do të kontribuonte drejtpërdrejt në uljen e mosfrekuencës së shkollës. Për më tepër, pa vlerësime sistematike të ndikimit të politikave që synojnë nxitjen e pjesëmarrjes dhe luftimin e braktisjes, është e pamundur të tregohen me saktësi fushat prioritare të ndërhyrjes për përmirësimin e situatës së këtyre fëmijëve ose mjetet për t'i bërë programet dhe strategjitë aktuale më efikase dhe më efektive.

Lehtësimi i procesit të shpërndarjes së bursave na lejoi të reflektojmë dhe nxjerrim disa mësimet që janë përmbledhur më poshtë. Megjithëse këto mësimet janë të zbatueshme për të pesë dimensionet e përjashtimit⁶, fokusi kryesor është vendosur në dimensionet 2 dhe 3 që korrespondojnë me fëmijët e arsimit të detyruar që rrezikojnë të braktisin shkollën.

⁶ Për më shumë informacion rreth tyre, shih: [The dimensions of exclusion framework \(unesco.org\)](https://unesco.org)

- **Pa pjesëmarrjen efektive të agjencive qeveritare, mbledhja dhe raportimi i të dhënave të braktisjes mund të jetë një procedurë sfiduese.** Nëse të gjitha palët angazhohen në proces dhe lejojnë autoritetin arsimor të marrë drejtimin, mund të jetë mjaft e thjeshtë. Nga ana tjetër, miratimi i ngadalshëm i një sistemi edukimi dijital të të dhënave po pengon përparimin në të gjithë vendin. Për të ruajtur momentin pozitiv të sjellë nga kërkesa për të adresuar AAFP-të, kërkohet veprim i shpejtë për të zhvilluar sistemin.
- **Zhvillimi i një Sondazhi në Mbarë Vendin rreth AAFP-ve duke ndjekur standardet ndërkombëtare.** Është koha e duhur për të bërë ndryshime në mënyrën se si INSTAT mbledh statistikën arsimore për praninë e studentëve, pjesëmarrjen në shkollë dhe braktisjen e shkollës. Ne besojmë se ndryshimet do të jenë të shpejta dhe të suksesshme nëse ndërtojmë një sondazh mbarëkombëtar të bazuar në shkolla dhe më pas e ndjekim atë me një program trajnimi kombëtar të lidhur me AAFP-të që fokusohet në zbatimin e legjislacionit qeveritar dhe mbledhjen efikase të të dhënave.
- **Monitorim i rreptë i shkollës për mungesat e paarsyeshme në shkollë, braktisjen dhe fëmijët që nuk ndjekin kurrë shkollën.** Është thelbësore të monitorohet nga afër frekuentimi i shkollës, si dhe shkalla e mungesës në shkollë, braktisja e shkollës dhe fëmijët që nuk shkojnë kurrë në shkollë për të ulur dhe rikuperuar numrin e parashkollorëve dhe nxënësve jashtë shkollës. Ndërsa bashkëpunimi lokal me organizatat konsolidohet për të përfshirë ndërmjetësuesit e shkollave dhe shëndetësisë, drejtuesit jo-zyrtarë të komunitetit, strukturat e mbrojtjes së fëmijëve dhe përfaqësuesit e OJQ-ve që menaxhojnë iniciativat përkatëse lokale, është gjithashtu e nevojshme që shkollat dhe autoritetet vendore të jenë përgjegjëse. Nga ky këndvështrim, rekomandohet që shkollat të vëzhgojnë rrethanat e fëmijëve të bllokuar në migrimin qarkullues. Është e përshtatshme të zbatohet një regjistër notash/pasaportë akademike në nivel kombëtar për ata fëmijë dhe të rinj në migrim.
- **Trajnim i Duhur i Burimeve Njerëzore mbi një Kurrikulë të Përshtatur me Nevojat e Fëmijëve në Rrezik të Braktisjes**
Mësuesit inkurajohen nga sistemi ekzistues i vlerësimit që të prodhojnë fëmijë që performojnë mirë në provimet e standardizuara. Nga ana tjetër, nxënësit me prejardhje të pafavorshme sociale dhe ekonomike performojnë në nivele shumë më të ulëta se mesatarja kombëtare për sa i përket arsimin, duke e bërë të vështirë vlerësimin e çdo progresi që ata bëjnë nëse nuk përputhet me standardet e vendosura nga vendi.

Përveç kësaj, nuk ka zhvillim të mjaftueshëm në programet e trajnimit të mësuesve të orientuara drejt punës me nxënës me mundësi të kufizuara. Projektet që njohën vlerën e modifikimit të kurrikulës për parandalimin e braktisjes dhe mungesës së shkollës dhanë rezultate të shkëlqyera në këtë drejtim. Ishte e nevojshme që projekte si ato të gjeneronin udhëzime trajnimi që duhet të integrohen më mirë në programet kombëtare të trajnimit të mësuesve, sepse programet e trajnimit fillestar nuk i përgatisin studentët në mënyrë adekuate për teknikat e mësimdhënies në klasë dhe teknikat e mësimit jo-formal.

Nga ky këndvështrim, është thelbësore të pranohet rëndësia dhe aftësitë e nevojshme për të punuar me fëmijët në rrezik të braktisjes, si dhe të rritet profili i edukatorëve që

punojnë në shkollat ku shumica e këtyre fëmijëve ndjekin mësimin. Që mësuesit të marrin përsipër detyrime të reja jashtë atyre që lidhen drejtpërdrejt me lëndën që ata japin, motivimi është thelbësor.

- **Vlerësimi i Partneritetit Shkollë-Prindër dhe Rritja e Tërheqjes ndaj Shkollës:** Siç e kemi parë, arsyet kryesore pse fëmijët braktisin shkollën lidhen me familjet e tyre. Faktorët kryesorë të rrezikut përfshijnë arritjet e ulëta arsimore, punësimin e paqëndrueshëm, të ardhurat e pamjaftueshme për të mbijetuar dhe pritshmëritë jashtëzakonisht të ulëta arsimore për fëmijët e dikujt. Prandaj, është e rëndësishme të përfshihen familjet e fëmijëve që rrezikohen të braktisin aktivitetet e shkollës në një marrëdhënie të ndershme dhe të dobishme. Më konkretisht, prindërit mund të marrin pjesë në organizimin e aktiviteteve jashtëshkollore dhe mund të përfitojnë nga shërbimet e këshillimit ose trajnimit të ekspertëve. Bashkëpunimi me familjen mund të marrë një kuptim të ri pasi shkollat aktualisht shpesh i drejtohen një numër të vogël prindërisht, fëmijët e të cilëve nuk rrezikojnë ta braktisin shkollën, por kanë ecuri të mirë.

2.4 FORMA TË NDRYSHME MBËSHTETJE NGA KËRKESA PËR PARANDALIMIN E BRAKTISJES SË SHKOLLËS NË NIVELIN E MESËM TË ARSIMIT

Ekzistojnë skema të ndryshme bursash për nxënësit e shkollave të mesme, në varësi të vendit dhe rajonit. Programet e bursave janë krijuar për të mbështetur financiarisht studentët dhe për të inkurajuar përsosmërinë akademike. Më poshtë janë disa nga skemat më të zakonshme.

- Këto bursa jepen në bazë të arritjeve akademike, siç janë notat e larta ose rezultatet e testimit të standardizuara.
- Studentët që demonstronjë performancë dhe potencial të jashtëzakonshëm shpesh konsiderohen për këto bursa

Bursat në Bazë Merite

- Këto bursa u jepen studentëve që kanë të ardhura të ulëta që kanë nevojë për ndihmë financiare.
- Qëllimi është ofrimi i ndihmës financiare për studentët të cilët mund të mos jenë në gjendje të përballojnë arsimin e mesëm ndryshe.

Bursa në Bazë të Nevojës

- Këto bursa janë veçanërisht të disponueshme për studentët-atletë të talentuar.
- Ato shpesh u jepen studentëve që shkëlqejnë në një sport të caktuar dhe demonstronjë një kombinim të aftësive atletike dhe arritjeve akademike.

Bursat Sportive

- Disa bursa synojnë të mbështesin studentët nga grupet e pakicave të nënpërfaqësuar.
- Këto bursa ndihmojnë në rritjen e aksesit në arsim dhe promovojnë diversitetin në shkolla.

Bursat për Minoritetet

- Këto Bursa fokusohen në fusha specifike lëndore, të tilla si shkenca, teknologjia, inxhinieria ose matematika (STEM).
- Ata inkurajojnë studentët të ndjekin arsimin në këto fusha dhe shpesh kërkojnë që studentët të plotësojnë disa kritere akademike.

Bursa për Lëndë Specifike

2.5 ROLI I QEVERISJES VENDORE NË PARANDALIMIN E BRAKTISJES SË SHKOLLËS SË MESME

Pushteti vendor luan një rol të rëndësishëm në formësimin dhe mbikëqyrjen e sistemit arsimor në një komunitet. Disa nga përgjegjësitë dhe rolet kryesore të pushtetit vendor në lidhje me arsimin e mesëm përfshijnë:

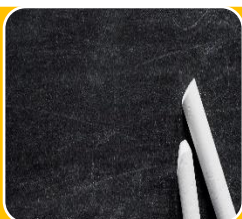
Financimi dhe Shpërndarja e Burimeve

- Pushtetet vendore ndajnë fonde për arsimin, duke përfshirë shkollat e mesme.
- Ata përcaktojnë buxhetin për arsimin dhe sigurojnë që shkollat të kenë burimet e nevojshme, si tekstet shkollore, mjetet dhe pajisjet, për të ofruar arsim cilësor.

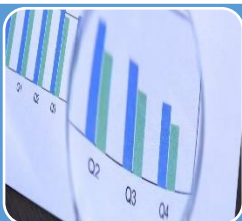
Zhvillimi i Kurrikulës

- Pushtetet vendore shpesh kanë autoritetin për të formësuar kurrikulën e mësuar në shkollat e mesme.
- Ata punojnë ngushtë me ekspertë të arsimit, mësues dhe administratorë për të hartuar një kurrikul që plotëson standardet kombëtare dhe adreson nevojat e komunitetit lokal.

Qeverisja e Shkollës

- Pushtetet vendore vendosin politika dhe udhëzime për qeverisjen e shkollës.
- Ata mund të mbikëqyrin emërimin e drejtorëve dhe administratorëve të shkollave, si dhe formulimin e rregullave dhe rregulloreve të shkollës.

Monitorimi dhe Vlerësimi

- Pushtetet vendore janë përgjegjëse për monitorimin e performancës së shkollave të mesme brenda juridiksionit të tyre.
- Kjo përfshin vlerësimin e cilësisë së arsimit, arritjet e nxënësve dhe performancën e përgjithshme të shkollës dhe ata mund të kryejnë inspektime dhe vlerësime të rregullta.

Angazhimi i Komunitetit

- Pushtetet vendore lehtësojnë angazhimin e komunitetit në arsim.
- Ata inkurajojnë përfshirjen e prindërve, krijojnë partneritete me organizatat dhe bizneset lokale dhe ofrojnë platforma për reagime dhe sugjerime nga komuniteti.

Shërbime Mbështetëse

- Qeveritë vendore mund të ofrojnë shërbime shtesë mbështetëse për nxënësit e shkollave të mesme.
- Kjo mund të përfshijë shërbime këshillimi, këshillime në karrierë, aktivitete jashtëshkollore dhe akses në bursa ose programe të ndihmës financiare.

2.6 ZHVILLIMI I POLITIKAVE LOKALE ARSIMORE PËR PARANDALIMIN E BRAKTISJES SË SHKOLLËS NË ARSIMIN E MESËM

Ne, tek Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe Rinisë, kemi vërejtur se hartimi i skemave efektive të bursave të qeverisjes vendore për të parandaluar braktisjen e shkollës kërkon një planifikim të kujdesshëm dhe shqyrtim të faktorëve të ndryshëm. Më poshtë janë disa hapa që kemi identifikuar gjatë përvojës së punës me fëmijët në nivelin e detyruar të arsimit:

IDENTIFIKONI TARGET GRUPIN	<ul style="list-style-type: none"> • Përcaktoni se tek kush dëshironi të përqendroheni, si p.sh. studentët e pafavorizuar ekonomikisht, ose ata që rrezikojnë të braktisin shkollën. • Kuptimi i nevojave dhe sfidave të tyre është thelbësor për hartimin e duhur. Identifikoni grupin e synuar, ndërhyrjet.
KRYENI NJË VLERËSIM TË NEVOJAVE	<ul style="list-style-type: none"> • Kryeni një vlerësim të plotë të sistemit arsimor vendor për të identifikuar shkaqet kryesore të braktisjes së shkollës. • Merrni parasysh faktorë të tillë si varfëria, mungesa e aksesit në burime, infrastruktura jo e përshtatshme, rrethanat familjare dhe barrierat sociale.
PËRCAKTONI OBJEKTIVAT E PROGRAMIT	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruani qartë qëllimet dhe objektivat e skemës së bursave. • Vendosni objektiva specifike dhe të matshëm që do t'ju ndihmojnë në vlerësimin e eektivitetit të programit.
PËRCATONI KRITERET E PRANUESHMËRISË	<ul style="list-style-type: none"> • Është e rëndësishme të arrihet një ekuilibër midis ofrimit të mbështetjes për ata që kanë vërtet nevojë për të dhe garantimit që programi të jetë i qëndrueshëm. • Merrni parasysh faktorë si performanca akademike, nevoja financiare dhe rrethanat sociale.
SIGURONI NDIHMË FINANCIARE	<ul style="list-style-type: none"> • Dizenjoni skema për të ofruar mbështetje financiare që mbulon tarifat e shkollimit, librat, uniformat, transportin dhe shpenzimet e lidhura me shkollën. • Niveli i ndihmës financiare duhet të jetë i mjaftueshëm për të lehtësuar barrën financiare të studentëve dhe familjeve të tyre
OFRONI MENTORIM DHE KËSHILLIM	<ul style="list-style-type: none"> • Zbatoni një komponent mentorimi si pjesë e skemës së bursave. • Caktoni mentorë që mund të ofrojnë ëshillim, mbështetje dhe motivim për përfituesit e bursave. Kjo mund t'i ndihmojë studentët të orientohen me sfidat, të vendosin qëllime arsimore dhe të eksplorojnë mundësitë e ardhshme të karrierës.
PROMOVONI PËRFSHIRJEN E PRINDËRVE DHE TË KOMUNITETIT	<ul style="list-style-type: none"> • Inkurajoni përfshirjen aktive të prindërve dhe komunitetit lokal në mbështetjen e arsimit të nxënësve. Organizoni seminare për të rritur ndërgjegjësimin për rëndësinë e arsimit dhe për t'u ofruar prindërve mjete për të mbështetur mësimin e fëmijëve të tyre.
GJITHMONË MONITORONI DHE VLERËSONI PROGRAMIN DHE JINI TRASPARENT	<ul style="list-style-type: none"> • Krijoni një sistem për monitorimin dhe vlerësimin e efektivitetit të skemës së bursave. • Përdorni të dhënat e mbledhura dhe informacionin për të bërë rregullimet dhe përmirësimet e nevojshme për të siguruar suksesin e programit.
NXISNI BASHKËPUNIMIN ME SHKOLLAT DHE AKTORËT E TJERË	<ul style="list-style-type: none"> • Bashkëpunoni me institucionet arsimore lokale, për të siguruar zbatimin efektiv të skemës. • Krijoni partneritete që ofrojnë mundësi mentorimi, ose programe trajnimi profesional për të rritur ndikimin e bursave.
OFRONI MBËSHTETJE TË VAZHUESHME	<ul style="list-style-type: none"> • Merrni parasysh ofrimin e mbështetjes së vazhdueshme për përfituesit e bursave gjatë gjithë rrugëtimit të tyre arsimor. • Kjo mund të përfshijë kontrole të rregullta, këshillim për karrierë dhe mundësi për edukim të vazhdueshëm ose zhvillim të aftësive.

2.7 PËRFUNDIME

Skemat e bursave në arsimin e mesëm mund të luajnë një rol të rëndësishëm në parandalimin e shkallës së braktisjes së shkollës midis studentëve dhe uljen e numrit të AAFP-ve. Ne e shohim këtë si një proces të vazhdueshëm që kërkon mbështetje dhe bashkëpunim ndërmjet të gjithë aktorëve në shoqërinë shqiptare. Bazuar në përvojat e fituara këtë vit përmes zbatimit të projektit “Qëndro në shkollë” dhe duke mësuar nga përvojat tona të kaluara me projekte që fokusohen tek fëmijët jashtë shkollës, Observatori për të Drejtat e Fëmijëve dhe Rinisë ka grumbulluar një përvojë të konsiderueshme. Më poshtë janë disa mënyra se si programet e bursave mund të ndihmojnë në uljen e shkallës së braktisjes:

- Një nga arsyt kryesore pse studentët braktisin shkollën është pamundësia për të përballuar kostot që lidhen me arsimin, si tarifat e shkollimit, tekstet shkollore, uniformat, transporti dhe shpenzime të tjera të lidhura.
- Skemat e bursave ofrojnë mbështetje financiare për studentët, duke

MBËSHTETJE
FINANCIARE

- Duke ditur se bursa e tyre varet nga mbajtja e standardeve të caktuara akademike, mund t'i frymëzojë studentët të punojnë më shumë dhe të qëndrojnë të angazhuar në studimet e tyre.
- Rritja e motivimit mund të kontribuojë në uljen e shkallës së braktisjes së shkollës ndërsa studentët përnigën

RRITJA E MOTIVIMIT

- Shumë programe bursash ofrojnë shërbime shtesë mbështetëse përtej ndihmës financiare.
- Prania e një sistemi mbështetës mund të përmirësojë ndjenjën e përkatësisë së nxënësve dhe të

MJEDISI MBËSHTETËS

- Bursat mund të hapin dyert për një gamë më të gjerë mundësish për studentët. Duke ofruar ndihmë financiare, ata u mundësojnë studentëve qasje në arsim cilësor, i cili mund të çojë në perspektiva më të mira të së ardhmes.
- Ky vizion i zgjeruar dhe ndërgjegjësimi për mundësitë mund të veprojë si një pengesë

MUNDËSI TË SHTUARA

- Programet e bursave shpesh bashkojnë një grup studentësh që kanë formim dhe aspirata të ngjashme. Ky rrjet i bashkëmohatarëve mund të sigurojë një ndjenjë komuniteti, mbështetjeje dhe inkurajimi.
- Duke nxitur ndërveprime pozitive sociale dhe ndjenjën e përkatësisë, BURSAT ndihmojnë studentët të zhvillojnë një lidhje më të fortë me shkollat e tyre dhe t'i

RJETET E
BASHKËMOSHATARËVE

- Skemat e bursave shpesh përfshijnë angazhimin dhe mbështetjen e prindërve. Prindërve u kërkohet shpesh të marrin pjesë aktive në edukimin e fëmijës së tyre, të marrin pjesë në takime dhe të monitorojnë përparimin e tyre.
- Kur prindërit investohen në edukimin e fëmijës së tyre, gjasat e braktisjes së shkollës ulen ndjeshëm.

ANGAZHIMI I PRINDËRVE

Ndërsa skemat e bursave mund të jenë efektive në parandalimin e shkallës së braktisjes së shkollës, është e rëndësishme të pranohet se ato janë vetëm një komponent i një grupi më të gjerë strategjish të nevojshme për të adresuar faktorët kompleksë që kontribuojnë në braktisjen e shkollës. Krijimi i mjediseve mbështetëse të të mësuarit, adresimi i sfidave socio-ekonomike dhe përmirësimi i cilësisë së arsimit janë gjithashtu aspekte thelbësore që kërkojnë vëmendje. Megjithatë, skemat e bursave ofrojnë një mjet jetik për të mbështetur studentët dhe për t'i inkurajuar ata të qëndrojnë në shkollë.